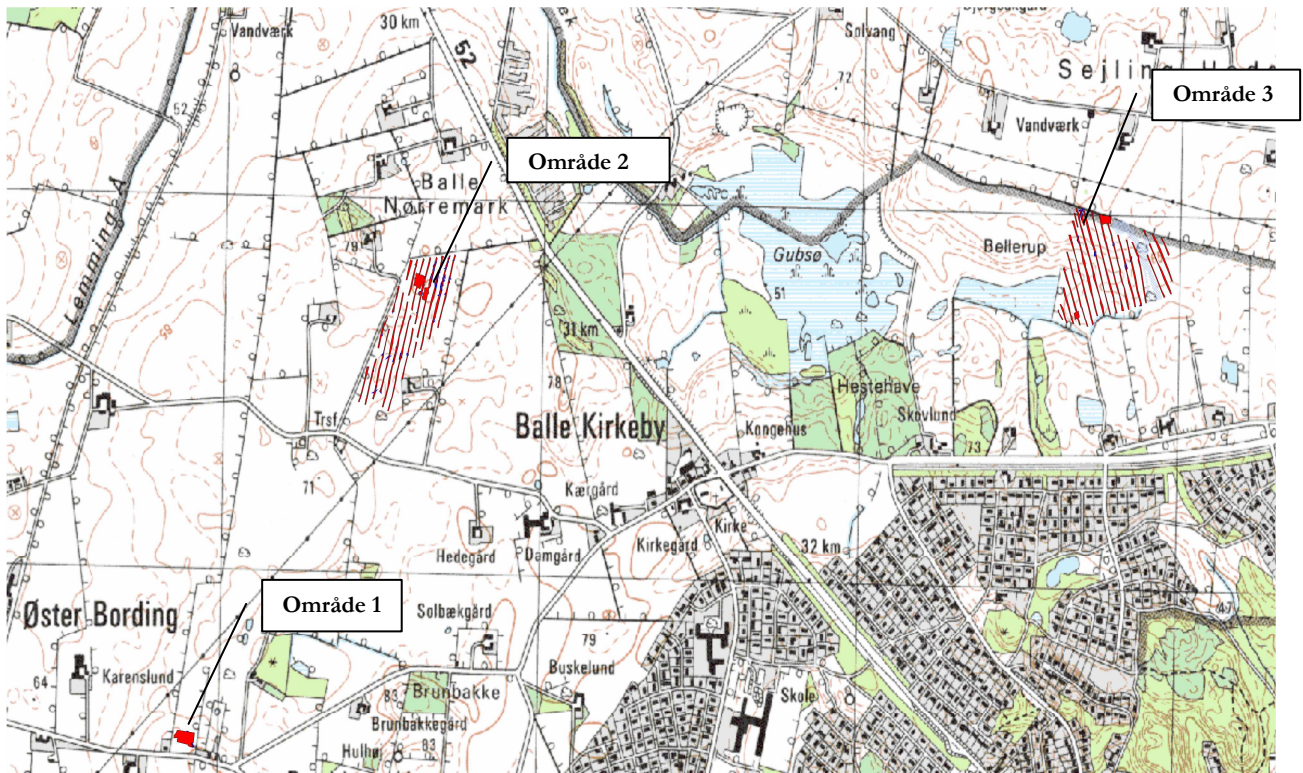

Staderapport for forundersøgelse ved Øster Bording, Balle Nørremark og Ndr. Højmarksvej – 11. etape motorvejen Funder-Hårup

Journalnummer: SIM 41/2009
Sted: Motorvejen Hårup-Låsby
Deletape: Øster Bording, Balle Nørremark og
Ndr. Højmarksvej
SB Stednummer: 13.03.01 – 31 - 32
KUAS j.nr.: 2009-7.24.02/SIM-0009

Matr. nr.: 1av, 17a og 1hr
Ejerlav: Balle By, Balle og V. Kejlstrup,
Balle
Sogn: Balle
Herred: Hids
Gl. Amt: Viborg

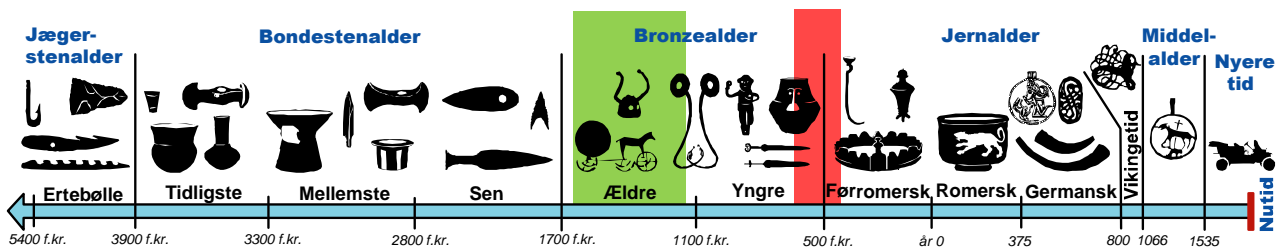

På ovenstående kort er udgravningerne fremhævet med rødt og søgegrøfterne med sort (baggrundskort: KMS' 4cm kort).

Resume: Prøvegravning på tre arealer. Første sted blev fundet del af en stolperække og affaldsgruber, der dog ikke blev udgravet. Andet sted blev ved en registreret høj ikke fundet spor efter en sådan (sb. 32), mens der ved en anden registreret høj (sb. 31) blev fundet en stolpekrede ($\mathcal{E}$ -BRA), men ingen centralgrav. De manglende højspor og den manglende centralgrav skyldes sandsynligvis nedpløjning. Et tredje sted blev fundet spredte bopladsspor bl.a. en grube med keramik fra sen yngre bronzealder.

Indhold

Indledning.....	2
Undersøgelsens resultater	3
Topografi	5
Fortidsmindelandskabet.....	5
Udgravningsdata.....	5
Metode	6
Fremtidigt arbejde.....	6

Tidslinie med de identificerede perioder. Rødt fremhævet er affaldsgrubernes sandsynlige datering, og grønt stolpecirkelens formodede datering.

Indledning

Forud for anlæggelse af motorvejen mellem Funder og Låsby har Silkeborg Kulturhistoriske Museum lavet omfattende og systematiske prøvegravninger. På motorvejstraceet er der i denne omgang mellem stationerne 27,0 og 31,0 prøvegravet på tre arealer.

Udgifterne til de nu foretagne undersøgelser påhviler ifølge museumsloven §26 stk. 2 og §27 stk. 4 bygherre, der i dette tilfælde er Vejdirektoratet, Thomas Helsteds Vej 11, Postboks 529, 8660 Skanderborg.

Undersøgelsens resultater

Område 1. Grøft F 721, mat. nr. 1av, Øster Bording By, Balle.

På en NV vendt, svag skråning blev et ca. 2000 m² stort område afmuldet med henblik på at lave en plads til skurvogne. I feltet fremkom bl.a. to gruber, A 2152 og 2160, hvor der i toppen blev fundet lidt keramik. Det blev aftalt med entreprenøren ikke at grave de to gruber væk eller køre over dem i forbindelse med anlæggelse og brug af pladsen. Vestligst i feltet sås en N – S orienteret stolperække, A 2156, 2157, 2159 og 2165. Et stolpehul vest for enden af stolperækken, A 2158, er muligvis en Ø – V orienteret fortsættelse af rækken, eftersom den lignede de andre meget. I efteråret 2010 foretog museet en mindre udgravning på området umiddelbart syd for F 721 (SIM 37/2010 Gludbjerg). Her blev der bl.a. fundet en N-S orienteret stolperække der matcher med den nyligt fundne.

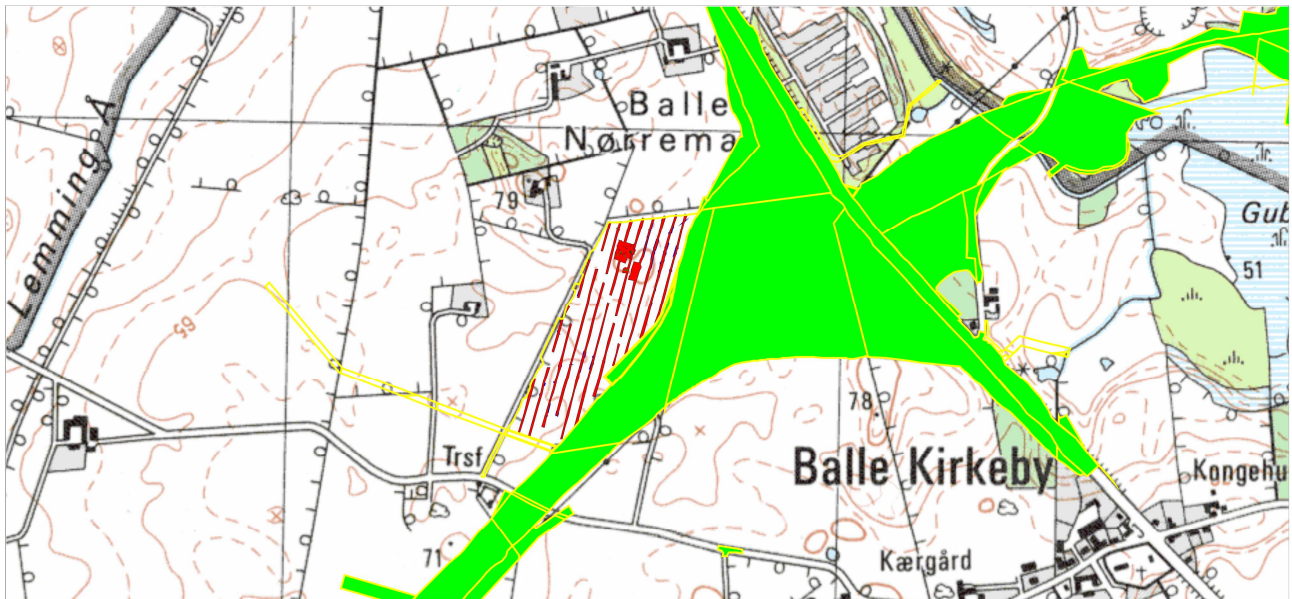
Med gråt er markeret anlæg fremkommet i F 721. Med rødt stolperækken fundet i 2010

Område 2. Grøfterne F 689 – 699, mat. nr. 17a, Balle By, Balle.

Ca. 7 ha stort areal med kuperet terræn med to registrerede overpløjede gravhøje (13.03.01 – 31 og 13.03.01 – 32). Spredte stolpehuller/fyldskifter. Enkelte steder blev der lavet udvidelser, men der fremkom ikke yderligere stolpehuller. På en bakketop, hvor sb. 32 skulle ligge, blev der lavet et større felt, men der blev ikke fundet spor af en høj. Da området virker meget nedpløjet kan højresten muligvis være bortpløjet. Vest for sb. nr. 32 fremkom et større, 6,8 x 6,1 m, rundovalt fyldskifte, A 937. Fyldskiftet virkede moderne og der blev i det nederste lag af gruben fundet et stykke fladt metal der underbyggede denne formodning.

Sb. 31 er registreret NV for sb. nr. 32 og ligger på en højtliggende fladt plateau. Også her blev frilagt et større felt. Østligst i feltet fremkom et 5,3 x 5,3 m stort område med rodvæltede og gruber, der var

dækket af et op til 10 cm tykt kulturlag hvori der var trækul, bearbejdet flint og keramik. Den ældste keramik dateres til ældre bronzealder, mens den øvrige keramik dateres til yngre bronzealder.

Søgegrøfterne F 689 – 699 markeret med rødt

I feltets midte fremkom en cirkulær stolpekreds med en diameter på ca. 12,8 – 13 m. Cirkulære stolpekrede om gravhøje kendes fra yngre stenalder og ældre bronzealder, f. eks. Foulum (Enkeltgravskulturen), Hjordkær og Vesterlund (ældre bronzealder), men forekommer ellers sjældent. Skikken med stolpekrede om gravhøje kendes fra Nordvesttyskland og især Holland, hvor de dateres til ældre bronzealder. Trods ihærdig eftersøgning lykkedes det ikke at påvise spor efter en centralgrav. Igen må forklaringen nok søges i den kraftige nedpløjning. Den cirkulære stolpekreds bestod af 18 stolpehuller, hvoraf mange havde stolpeaftryk. Afstanden mellem stolpehullerne er mellem 2,2 -2,5 m undtagen ved to stolpehuller mod SØ, hvor afstanden kun er 1,7 m.

Uden for stolpekredsen ses rester efter en mulig anden stolpekreds, der omslutter den første stolpekreds. Mod SV er afstanden mellem de to stolpekrede 1,5 – 1,6 m, mens afstanden mod N er mindre. De to kredse ser således ikke ud til at have haft samme center (excentriske), og kan repræsentere to udbyggelsesfaser.

Den anden stolpekreds består af 11 stolpehuller og fremtræder mest sammenhængende mod V og SV. Der er trods intensiv eftersøgning ikke fundet yderligere stolper i nærheden af de ellers gode yderstolper. Derfor er der muligvis ikke tale om en hel stolpekreds, men kun om en partiel opførelse af et hegn i forbindelse med ceremonier ved/på højen.

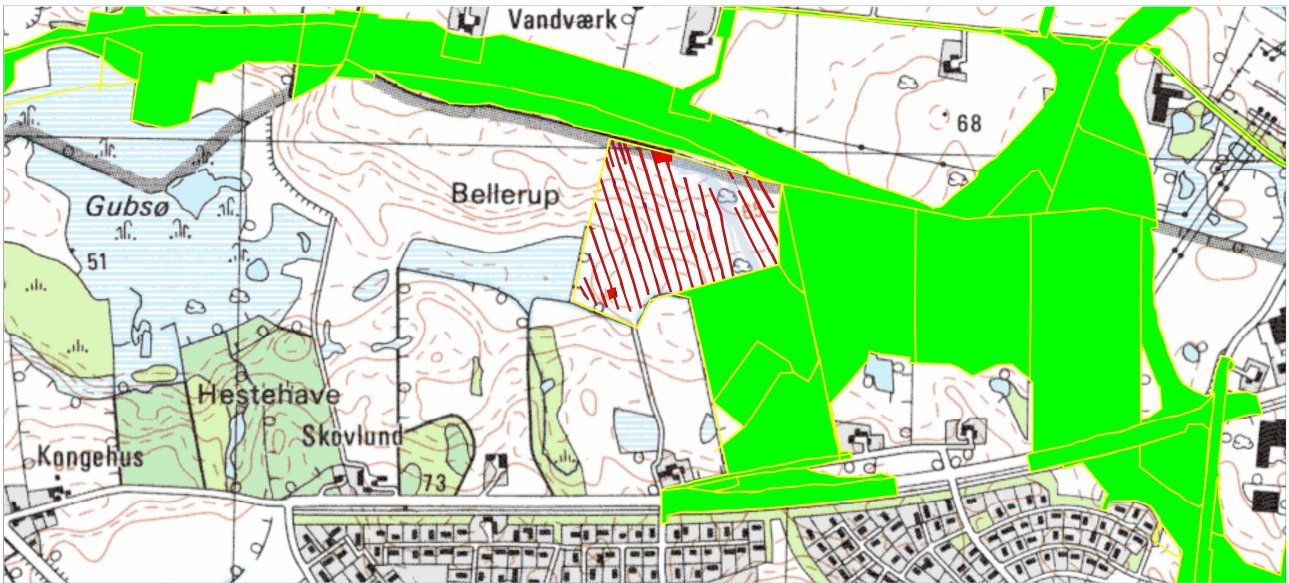
Område 3. Grøfterne F 700 – 720, mat. nr. 1hr, V. Kejlstrup, Balle.

Kuperet terræn med våde lavninger mellem de højere liggende partier. Arealet omfatter ca. 9 ha. P. g. a. en misforståelse havde bygherre nået at lave en arbejdsvej, inden museet fik prøvegravet. Da søgegrøfter (F 700 og F 706) på begge sider af vejen ikke viste anlægsspor, blev det besluttet ikke at prøvegrave i vejtracéet. Ligeledes var et mindre lavtliggende areal mod syd blevet dækket med flere meter komprimeret sand inden museet fik mulighed for at prøvegrave (lille hak mod SV i arealet der er markeret med grønt). Det blev derfor besluttet ikke at prøvegrave arealet.

Der blev fundet to mindre områder med bopladsspor. På et fladt stykke mod nord blev der mellem søgegrøfterne F 703 og 704 lavet et mindre felt. Der blev fundet adskillige stolpehuller, men de stod ikke i et erkendeligt system. Ligeledes blev der fundet en affaldsgrube, A 2106, med en del keramik og bearbejdet flint. Gruben dateres til sen yngre bronzealder. Et Ø – V orienteret forløb af mindre stenspor blev indmålt, men deres funktion kunne ikke fastslås. Sydvestligt på arealet blev der i den

sydlige del af grøft F 715 lavet et mindre felt, da der her fremkom en kogegrube. I feltet fremkom ikke yderligere anlæg. I toppen af en rodvæltet blev der fundet lidt keramik.

Grøfterne fra område 3 som de er placeret i landskabet mellem de tidligere undersøgte arealer, her med grøn fyldning.

Topografi

Se beskrivelse under gennemgang af de forskellige grøfter.

Fortidsmindelandskabet

Område 1. Umiddelbart syd for F 721 blev der i 2010 bl.a. undersøgt to stolperækker og dele af en formodet hustomt fra ældre bronzealder (SIM 37/2010 Gludbjerg).

Område 2. De to overpløjede gravhøje, sb. nr. 31 og 32 hører til en gruppe på otte overpløjede gravhøje beliggende dels på det berørte areal og dels nord, vest og øst for arealet. Øst og nordøst for arealet blev der i 2010 (SIM 35/2010) og 2012/13 (SIM 33/2010) udgravet to bopladsområder med omfattende bebyggelsesspor fra ældre og yngre bronzealder.

Område 3. Nord og nordvest for arealet er der fundet spredte bopladsspor med affaldsgrøfter og hustomter, der dateres til jernalderen.

Udgravningsdata

Udgifterne til disse undersøgelser påhviler ifølge museumsloven §26 stk. 2 og §27 stk. 4 bygherre, Vejdirektoratet, Thomas Helsteds Vej 11, Postboks 529, 8660 Skanderborg.

Al korrespondance er ført mellem museumsinspektør Peter Mohr Christensen, Museum Silkeborg og Vejdirektoratet, Thomas Helsteds Vej 11, Postboks 529, 8660 Skanderborg ved Kenneth Holme Poulsen.

Sagen er journaliseret på Museum Silkeborg som **SIM 41/2009 – 11. etape.**

Sagsansvarlige for bygherre er Jeanne Norre Bak Mikkelsen og Inger Hargaard.

Ansvarshavende på museet er Peter Mohr Christensen.

Udgravningen på 11. etape blev påbegyndt den 11/9 2013 og afsluttet torsdag den 10/10 2013.

Den daglige ledelse er foretaget af Kurt Glintborg Overgaard, assisteret af Kaj Fredsgaard Rasmussen.

Udgravningens resultater er registreret løbende, og foreligger efter endt beretningsarbejde til fremvisning på museet ved anmodning. Materialet består af digitale feltplaner med notater, fysiske snittegninger på folie, samt digitale fotos.

Naturvidenskabelige rapporter og listemateriale eksporterede fra M.U.D. (Museernes Udgravnings Data), foreligger desuden i sagsmappen, og / eller i den digitale sagsmappe.

Metode

Entreprenørarbejdet er foretaget af Leo Rask Andersen, Sorring, med gravemaskine, påmonteret tiltbar rabatskovl. Overjord (dyrkningsjord) og råjord, samt overjordsblandet råjord, er holdt separat, således at de to hovedfraktioner i store træk har kunnet genplaceres i korrekt orden, efter vi har gjort vores iagttagelser. Dette skulle sikre en optimal dyrkbarhed, når vi ser bort fra den rent strukturelle skade en 4 meter bred rende i 25-50 centimeters dybde repræsenterer, selvom vi har søgt at komprimere bedst muligt.

Anlægsspor og forstyrrelser er indmålt med differentiell GPS, og dette materiale ligger til grund for de her viste oversigtskort.

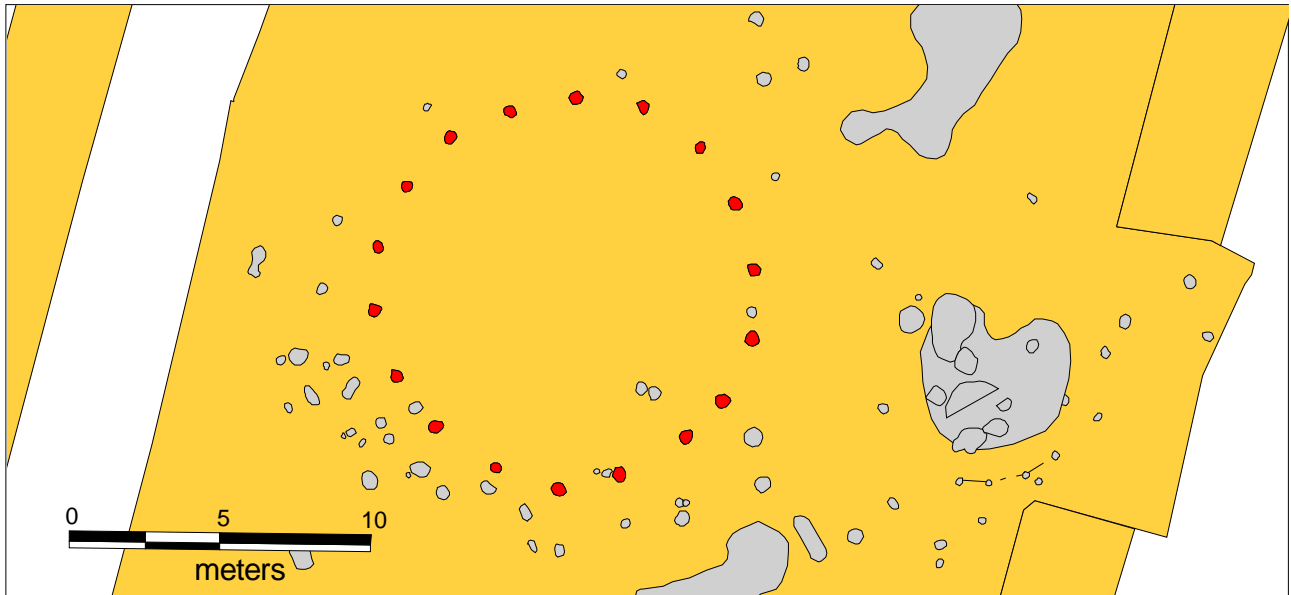
Fremtidigt arbejde

Med indeværende rapport anses feltarbejdet som afsluttet, og bygherre kan nu foretage det nødvendige jordarbejde uden indvending fra museets side.

Anlægsbeskrivelse

Stolpekreds 1

Består af stolpehulerne A 941 – 42, 946 – 48, 950 – 52, 960 – 63, 987 – 88, 2042 – 43, 2076 – 77. Stolpehullernes diameter er mellem 38 – 58 cm med et gennemsnit på 45,5 cm. Dybden er mellem 12 – 36 cm med et gennemsnit på 22,9 cm. I mange af stolpehullerne kan man se stolpespor i profilen. Stolpekredsen har en diameter mellem 12,8 – 13 m.

Stolpekreds 1 markeret med rødt

Stolpekreds 2

Består af stolpehullerne A 943, 959, 965 – 66, 968, 971 – 73, 993, 2044. De snittede stolpehullers diameter er mellem 37 – 72 cm med et gennemsnit på 45,5 cm. Dybden er mellem 9 – 39 cm med et gennemsnit på 22,3 cm. Stolpekredsen har en diameter mellem 15 – 16 m.

